

“MARIA PUDER VE RAIF EFENDI’NİN TOPLUMSAL YALNIZLIğI”

Kategori: CAT 1

Tezin Sözcük Sayısı: 3998

Arastırma Konusu: Sabahattin Ali’nin Kürk Mantolu Madonna kitabında toplumda insanın yalnızlaşması ve kendini izole hissetmesi konularının Raif ve Madonna figürleri üzerinden incelenmesi.

İÇİNDEKİLER

I. Giriş	4
II. Yalnızlık ve Toplumsal İzolasyonu Yansıtırken Romanda Dil ve Anlatımın Rolü.....	5
III. Yalnızlık ve Toplumsal İzolasyon: Tanımlamalar	6
IV. Yalnızlaştıran Bireysel ve Toplumsal Faktörler	9
V. Sonuç	13
VI. Kaynakça	15

I. Giriş

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, Türk Dili ve Edebiyatı dersi altında hazırlanan bu tezde, Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna adlı yapıtındaki odak figürler olan Raif Efendi ve Maria Puder'i toplumdan izole eden ve yalnızlığa iten sebepler ve toplumsal faktörler ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Tezin temelindeki konu Maria Puder ve Raif Efendi'nin yaşadıkları yalnızlık duygusudur. Bu doğrultuda tezde yapıttan alıntılar yoluyla Raif Efendi ve Maria Puder figürlerinin düşüncelerine dair bir değerlendirme bulunmaktadır.

Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna adlı yapıtı iki temel öykü, mekan ve zamandan oluşmaktadır. Yapıtın ilk bölümünde Raif Efendi ile ilgili bilgiler anlatıcı ile aralarındaki ilişki ışığında ortaya konmaktadır. Yapıtın ikinci bölümünde ise genelde Raif Efendi'nin günlüğünün okunması yoluyla okuyucuya bilgi aktarılmaktadır. İkinci bölüm Maria Puder ile bilgilerin ortaya konduğu bölümdür. Bu tezde önce kısaca romanda yalnızlaşma ve toplumdan izole olma durumunu yansıtırken dil ve anlatımın rolü irdelenmektedir. Takip eden iki bölümde ise Raif Efendi ve Maria Puder'i toplumdan uzaklaştıran ve yalnızlığa iten faktörlerin aile yapısı, farklı kişilik özellikleri ve geçmiş yaşantıları olduğunu ortaya çıkartan incelemeler sunulmaktadır.

Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna" adlı yapıtında ele aldığı toplumsal sorun olan yabancılaşma ve toplumdan izole hissetme geçmişteki pek çok edebi esere konu olmuştur. Yalnızlık renk, ırk, dil ve inanç ayırt etmeksizin, herkesin yaşayabileceği bir durum olarak insan varoluşunun en evrensel temalarından biridir.

Çağdaş sosyoloji ve psikoloji yazınında yabancılaşma bireylerin doğaya, başka insanlara, topluma ve hatta kendilerine karşı duydukları yabancılık hissi olarak tanımlanır.¹ Psikiyatri alanında ise, yabancılaşma normalden sapma olarak tanımlanmaktadır.² Felsefede ise insani yabancılaşma durumu ilişkisi bulunan şahıslara veya önceden sevilen ve ilgi duyulan alanlara ilgisizliğe, tiksitmeye ve hatta bunalmaya işaret eder. Bu yabancılaşmalar bireyi yalnız bırakan, toplumdan izole olmasına yol açan süreçlerdir. Felsefe sözlüklerinde yabancılaşma aynı zamanda "insanın insan olmayana dönüşmesi" olarak da tanımlanmaktadır.³ Bu tanımlamalar yabancılaşmanın unsurlarının güçsüzlük, anlamsızlık ve yalnızlık olduğuna işaret etmektedir.⁴

¹ Şenderin, 117.

² Şenderin, 117.

³ İlhan, 50.

⁴ İlhan, 51.

Bu kavramlar “Kürk Mantolu Madonna” adlı yapıtta Raif Efendi ve Maria Puder figürleri üzerinden irdelenmektedir. Romanda Maria Puder esasında Kürk Mantolu Madonna’dır. Maria Puder ‘Kürk Mantolu Madonna’ resmini yapan ressamdır ve bu resim Maria Puder’in kendisidir. Dolayısı ile bu uzun tezde Madonna’nın yalnızlığının incelenmesi esasında Maria Puder’in yalnızlığının incelenmesi anlamına gelmektedir.

Raif Efendi’nin iş ve aile hayatı hep yalnızlıkla tanımlanmış, hayatına yabancı hissetmesine yol açmıştır. Romanda, Raif Efendi hayatının farklı dönemlerinde bu toplumdan izolasyonunu bertaraf etmesine aracılık yapacak olan sanat, seyahat ve aşk gibi kavramlara da başvurmuştur. Romanda toplumdan izole olan, yalnızlaşmış bir diğer figür de Maria Puder’dir. O da tıpkı Raif Efendi gibi yalnızlık çekmektedir.

Her ikisinin de yalnızlıkları sadece bir ya da birkaç insanla bir araya gelmekle çözülebilecek bir yalnızlık değildir. Yaşadıkları yabancılaşma daha ziyade ruhsal bir yalnızlığa yol açmıştır. Bu yalnızlıktan kurtulmanın tek yolu güvenecekleri, inanacakları, uğruna yaşayacak bir sebep bulmaktır. Nitekim gelişen arkadaşlıkları ve aşkları, sanat ve edebiyat bu güven ve inancı yaratan yollar olarak romanda kurgulanmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde tezin ana konusu olan yalnızlık ve toplumdan izole olma durumunun romandaki dil ve anlatım yoluyla nasıl aktarıldığı incelenmektedir. Tezin üçüncü ve dördüncü bölümlerinde, sırasıyla yalnızlık ve toplumsal izolasyonun iki figür üzerinden tanımlamaları ve bu yalnızlığa yol açan faktörler incelenmektedir. Beşinci ve son bölümde ise sonuç değerlendirmesi sunulmaktadır.

II. YALNIZLIK VE TOPLUMSAL İZOLASYONU YANSITIRKEN DİL VE ANLATIMIN ROLÜ

Sabahattin Ali’nin bu romanı iki bölümden oluşmaktadır. Genelde roman kurgularında asıl hikâyenin gerçeklik duygusunu güçlendirmek için ön hikâyeler yazmak tercih edilir. Nitekim, romanın ilk bölümü okuyucuyu ikinci bölüm konusunda heyecanlandırmaktadır. Bunun da ötesinde, Sabahattin Ali’nin bu romanındaki ön hikâyede de yalnızlık ve yabancılaşma temaları adeta ana hikaye kadar güçlü bir şekilde irdelenmektedir. Romanın her iki bölümünde de

toplumdan izole olmuş, yabancılaşmış ve her şeye uzak bir kişinin ruhunun tanımaya, incelenmeye değer olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır.

Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna adlı romanı iki farklı anlatıcının bakış açılarıyla okuyucuya yansıtılmıştır. İki farklı anlatıcı aracılığıyla toplumdan izole olma ve yalnızlık olgusuna pek çok açıdan vurgu yapılmaktadır. Raif Efendi'nin günlüğünün yansıtıldığı bölüm kahraman anlatıcı bakış açısı ile dile getirilirken, Maria Puder'in okura yansıtıldığı kısım gözlemci bakış açısı ile dile getirilmektedir.⁵

Romanın genelinde klasik bir anlatı kullanılmaktadır. Raif Efendi'nin günlüğünün kullanıldığı bölümde ise anlatı içinde anlatı kullanılmaktadır. Bir diğer deyişle, romandaki anlatı kendi içinde hem bir çerçeve anlatıyı hem de bir iç anlatıyı barındırmaktadır. Bu iki anlatıda da anlatıcı, ben anlatıcıdır. Raif Efendi'nin günlüğünün yansıtıldığı bölümde anlatıcı hem kendi yalnızlığı ve toplumdan izole oluşunu hem de Raif Efendi'nin yabancılaşmasını okuyucuya aktarmaktadır.

Çerçeve anlatıda anlatıcı okura Raif Efendi'nin başından geçen olayları anlatarak Raif Efendi'nin kendi anlatacaklarına da zemin hazırlamaktadır.⁶ Böylece Raif Efendi'nin düşünceleri iç anlatı bölümünde okurun kafasında daha belirgin şekilde canlanmakta ve Raif Efendi'nin yalnızlaşmasının sebepleri okuyucu tarafından çok daha net olarak anlaşılacaktır.

Romanda yalnızlık ve toplumsal izolasyon olgusu insanlığın temelinde yatan, zamandan bağımsız evrensel bir gerçeklik olarak aktarılmaktadır. Romanın yazıldığı tarih olan 1940'lardan bugüne pek çok toplumsal değişim yaşanmış olsa da, insanoğlunun yalnızlık duygusu ve toplumdan izole hissetme olgusu hala geçerlidir. Bu açıdan da romanda anlatı, zamanlar arasında dahi geçerliliği olan bir toplumsal sorunu yansıtmaktadır. Bu nedenle de yazılmasından sonra onlarca yıl geçmesine rağmen okuyucu açısından geçerliliğini kaybetmemiştir. Romanın okuru etkisi altında bırakmasının bir başka sebebi de toplumun gerçekçiliğini vurgulamasıdır. Roman toplumsal sorunları dile getirerek okuyucunun farkındalığını arttırmayı hedeflemektedir. Örneğin, yansıttığı toplumsal sorunlardan birisi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve bunun insanları toplumdan izole ederek yalnızlaşmaya

⁵ <https://www.netinceleme.com/2020/11/sabahattin-ali-kurk-mantolu-madonna.html>.

⁶ <https://www.omurakadir.com/kurk-mantolu-madonna-romaninda-anlati-ve-bakis-acisi-ozlem-avsar/>

itebileceği gerçeğidir. Bu açıdan da Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna romanı toplumcu-gerçekçilik akımının önemli eserlerinden birisidir.⁷

III. YALNIZLIK VE TOPLUMSAL İZOLASYON: TANIMLAMALAR

Eserin birçok yerinde Raif Efendi ve Maria Puder figürleri üzerinden yalnızlık kavramına farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Romanın genelinde Raif Efendi sıradan, kendi halinde, çekingen, hayatın sıkıntılarını da mutlu anlarını da kimseyle paylaşmayan, içine kapalı bir karakter olarak kurgulanmaktadır. Bir açıdan Raif Efendinin zayıf bir karakter olduğu değerlendirilmektedir. Maria Puder ise çok daha güçlü bir figür olarak kurgulanmaktadır. Özgür, kendi ayakları üzerinde durmakta kararlı, güçlü bir kadın figürü tanımlanmaktadır. Raif Efendi gibi toplumun kendisini dışlamasını kabullenip içine kapanan değil, toplumsal düzene ve erkek egemen anlayışa başkaldıran bir figürdür Maria Puder.

Farklılıklar eserde her iki figürün yalnızlaşmasını ve topluma yabancılaşmalarının anlatımıyla ortaya konmaktadır. Eserde birinci bölümde anlatıcı Raif Efendi'yi '*manasız*', '*sıkıcı bir mahluk*', '*makine*' (Ali, 17) benzeri kavramlarla tanımlayarak okura aslında Raif Efendi'nin toplumdan ve etrafındaki insanlardan ne kadar bezdiğini, toplumdan ne kadar uzak ve yabancılaşmış olduğunu yansıtmaktadır. Bu anlatı, okuyucuya insanlar onu manasız gördüğü için kimsenin önemsemediği bir karakter olan Raif Efendi'nin yalnızlaştığını düşündürmektedir. Ayrıca, insanlığa ve kendi hayatına o derece yabancılaşmıştır ki adeta duygusuz bir makineye dönüştüğünü ifade ederek duygularına yabancılaşarak yalnızlaştığı da anlaşılmaktadır. Nitekim roman boyunca Raif Efendi'nin Maria Puder ile yaşadığı aşk ve kızını gördüğündeki duyguları hariç yaşamı boyunca sevinç, üzüntü, heyecan gibi duyguları yaşamadığı anlatılmaktadır.

Anlatıcı Raif Efendi'nin yalnızlığını içine gömdüğü bu yabancılaşma halini '*korkunç sessizlik*' olarak tanımlamaktadır (Ali, 29). Yalnızlığın '*korkunç*'luk olarak tanımlanmasıyla insani açıdan ne kadar ağır bir olgu olduğu da ifade edilmektedir. Nitekim, romanda Raif Efendi'nin, kızını gördüğünde hissettiği duyguyu ifade etme biçimi bu açıdan önemlidir, "*senelerden beri dalmış olduğum uykudan, artık yavaş yavaş alıştığım hissiz uyusukluktan ayırdı*" (Ali, 42).

⁷ Ulsan, 48.

Yalnızlıktan kurtulmak insanın bir tuzaktan kurtulmasına, bir rüyadan uyandırılmasına benzetilmektedir.

Raif Efendi'nin babasının kendisini Almanya'ya sabunculuk öğrenmeye gönderme kararından memnuniyet duymasının sebebi insanlardan ve kendi çevresinde kendi fikirleriyle bağ kurabileceği kimsenin olmamasından sıkılmış olmasıdır. Çevresindeki insanların fikirleriyle kendi fikirlerinin benzeşmemesi yüzünden yalnızlaşmıştır, "*Zaten muhitimden uzak duruşumun, vahşiliğimin bir sebebi de kitaplarda tanıştığım ve benimsediğim insanları muhitimde bulamayışım değil miydi?*" (Ali, 47). Raif Efendi'nin açıklaması okuyucuyu şu iki soruyu sormaya yönlendirmektedir: 'Gerçekten de fikirler bir insanı yalnızlaştırabilir mi?' ve 'Raif Efendi'nin yalnızlığı ruhsal bir yalnızlık mıdır yoksa fiziksel midir?'

Yapıtta sık sık yalnızlığını dile getiren Raif Efendi etrafında, iş yerinde ve evde aslında sürekli fiziken insanlar olmasına rağmen yine de yalnızlık yaşamaktadır. Bu durum Raif Efendi'nin yalnızlığının ruhsal bir boyutta olduğunu, fikirlerinden kaynaklı bir yalnızlık olduğunu ortaya koymaktadır. Tıpkı Maria Puder ile Kürk Mantolu Madonna resmini, tablosunu incelerken yaşadıkları diyalogda da anlatıldığı gibi,

"İçimde, bir yolculukta tanışıp alıştığım, fakat pek çabuk ayrılmaya mecbur olduğum bir insana veda eder gibi bir his vardı. Artık bu sergiye ayak basamayacağımı biliyordum. İnsanlar, birbirlerinden hiçbir şey anlamayan insanlar, beni buradan da çıkarıyorlardı." (Ali, 57).

Romanda bahsi geçen yalnızlaşmanın sadece fiziksel olmadığı, daha ziyade bir ruhsal ve manevi yalnızlık tarifi olduğu da romanın farklı yerlerinde tekrar tekrar dile getirilmektedir. Maria Puder'in "*Berlin'de yalnızsınız değil mi?*" (Ali, 73) sorusu karşısında Raif Efendi ile aralarında yaşanan diyalog sırasında Maria Puder yalnızlığı fiziken ve mekânsal olarak değil, evrensel ve ruhsal olarak kimsesizlik diye ifade etmektedir. Raif Efendi'nin aynı diyalogda yalnızlığının herhangi bir coğrafya ile sınırlı olmadığı, tüm dünyada ve tüm yaşamı boyunca süregeldiğini ifade etmesi bu manada Maria Puder ile yalnızlığının benzerliğini de ortaya koymaktadır, "*... Tamamen yalnızım... Ama Berlin'de değil... Tüm dünyada yalnızım... Küçükten beri...*" (Ali, 73). Bu ayrım Raif Efendi'nin babasının ölümü sonrasında yaşadıklarını tarif ederken de ortaya konmaktadır. Babasının ölümünden sonra babasının fiziki yokluğunu hissedeceğini ama bu fiziksel yokluğun ruhunda, yaşamında ve karakterinde bir değişime hatta bir yalnızlığa yol açmayacağını şu kelimelerle ifade etmektedir, "*Onun boşluğunu değil, fakat*

yokluğunu hissedecektim.” (Ali, 138). Bu ifadelerden, yaşamı boyunca babasından, ailesinden yabancılaşmış ve onlardan izole olarak yalnızlaşmış olmasının fiziki değil ruhsal ve manevi bir durum olduğu anlaşılmaktadır.

Bu ruhsal yalnızlığın aşılabilmesinin ancak insanların birbiri hakkında fikir sahibi olacak kadar tanınmasıyla mümkün olacağı, Raif Efendi'nin babasının ölümünden sonraki ifadeleri ile açıklanmaktadır, “... birisi bana: ‘*Senin baban iyi bir adam mıydı?*’ diye sorsa, verecek cevap bulamazdım. Çünkü iyiliği ve fenalığı hakkında bir fikir sahibi olacak kadar onu tanıımıyordum.” (Ali, 137-138). Yalnızlığın başkalarının fiziksel varlığı ile değil insani olarak hayatında manevi varlığı ile aşılabildiği de Raif Efendi'nin iç diyalogunda ifade edilmektedir. Raif Efendi'nin babasının kaybının bir yalnızlaştırıcı etkisi olmadığını, fiziksel olarak varlığının yalnızlığına çare olmadığını da ifadeleri bu duruma açık bir örnektir, “*Babam henüz benim için ‘insan’ olarak hemen hemen hiç mevcut değildi; yalnız ‘Baba’ dedikleri soyut bir kavramın insan şeklinde görünüşüydü.*” (Ali, 138).

Sevgi ve alaka, Raif Efendi tarafından ruhu besleyen ve manevi boyutun önemini vurgulayan unsurlar olarak ortaya konmaktadır. Bu unsurlar olmadığı takdirde insanın ailesinin dahi kendisine yabancı olduğunu ifade etmektedir, “... insanlar birbirinin maddi yardımlarına ve paralarına değil, sevgileri ve alakalarına muhtaçtılar. Bu olmadıktan sonra, aile sahibi olmanın hakiki ismi, ‘birtakım yabancılar beslemek’ti.” (Ali, 146). Raif Efendi'nin babası ve ailesi üzerinden yaptığı bu tanımlamalar yalnızlaşmanın maddi bir olgudan ziyade manevi bir olgu olduğunun altını çizmektedir.

Maria Puder ise yalnızlığı doğallaştırmakta, yalnızlığın hayatın hakikati olduğu vurgusunu yapmaktadır. Yalnız kalmanın dünyanın sonu olmadığını, hatta felaket olmadığı gibi hayatın esası olduğunu da ima etmektedir, “*Hayatta yalnız kalmanın esas olduğunu hala kabul edemiyor musunuz? Bütün yakınlaşmalar, bütün birleşmeler yalancıdır.*” (Ali, 89). Hakikatin yalnızlık olduğu, gerisinin ancak yalan olduğu ifadesi bir açıdan belki de yalnızlığı yaşayan bireyin bunu kendisine gerekçelendirme ihtiyacına da işaret etmektedir.

Her ne kadar tüm bu tanımlamalar evrensel bir yalnızlık tarifi ve deneyimi olduğu izlenimi verse de, herkesin yalnızlığının ve toplumdan izolasyonunun aynı olmadığı da romanda vurgulanmaktadır.

Raif Efendi, Maria Puder'in yalnızlığına yol açan temel sebebin yaşadıkları ile şekillenmiş olan kendi tercihleri olduğuna dair değerlendirme yaparken, kendi yalnızlığının ise toplum tarafından dayatılan bir yalnızlık olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, Maria Puder'in hakikatin yalnızlık olduğu ısrarının *"hayattaki acı tecrübelerine, muhitin bozucu tesirlerinden"* (Ali, 90) kaynaklı olduğunu düşünmesi bunu ima etmektedir. Yalnızlığının topluma güvensizlik duygusundan kaynaklandığı, bu güvensizliğin dolayısı ile yalnızlığının temelinde ise istemediği ve hatta etrafında olmaktan zevk almadığı insanlarla yaşama mecburiyeti olduğu ifade edilmektedir, *"İstemediği, hoşlanmadığı insanlar arasında yaşamaya, onlara zorla gülmeye mecbur olduğu için böyle derin bir infiale kapılıyor, herkesten şüphe ediyordu."* (Ali, 90). Maria Puder'in yalnızlaşmasının temelinde toplumdaki güvensizlikle kendisinin uzaklaşmayı seçmesi olduğunu, oysa kendi yalnızlığının toplumun kendisini dışlaması olduğunu ifade ederek Raif Efendi yalnızlığın herkes açısından farklı yaşandığının da altını çizmektedir,

"Ben ise bütün ömrüm boyunca insanlardan uzak kaldığım ve onlar tarafından pek rahatsız edilmediğim için kimseye kızdığım yoktu. Beni kemiren sadece büyük bir yalnızlık hissiydi ve gene bu yalnızlığın tesiriyle, bana yakın olduğunu anladığım bir insana karşı birçok noktalarda kendimi aldatmaya hazırdım" (Ali, 90).

Öte yandan, bu farklılıkların sadece sürece dair olduğu ve yalnızlık sonucunun herkes açısından aynılaştığı da vurgulanmaktadır,

"Benim hayatta sizin kadar tecrübem yok. Pek az insanla tanıştım ve daima kendimle yaşadım. Görüyorum ki, başka yollardan gittiğimiz halde ikimiz de aynı neticeye varmışız: İkimiz de birer insan arıyoruz, kendi insanımızı... Eğer birbirimizde bunu bulursak harikulade bir şey olur..." (Ali, 95).

Her ne kadar yalnızlıkları farklı yerlerden beslense de, farklı ağırlıklarla da olsa her iki figürün hem bireysel hem de toplumsal unsurlardan etkilenerek yalnızlaştığı ifade edilmektedir.

Romandaki karakterleri yalnızlığa ve toplumsal izolasyona iten bireysel ve toplumsal unsurlar arasındaki çizgilerin o derece keskin olmadığı gözlemlenmektedir. Ancak, roman içerisinde yalnızlığa yol açan bireysel ve toplumsal olguların ayrı ayrı etkileri pek çok yerde göze çarpmaktadır. Bu nedenle bireysel ve toplumsal unsurları detaylı olarak incelemek anlamlı olacaktır.

IV. YALNIZLAŞTIRAN BİREYSEL VE TOPLUMSAL FAKTÖRLER

Sabahattin Ali “Kürk Mantolu Madonna” adlı yapıtında evrensel bir sorun olan yalnızlaşmayı ve bu yalnızlaşmaya yol açan faktörleri kaleme almıştır. Raif Efendi figürünün yalnızlığı kanıksadığını ve kendi durumunu aslında kabullendiğini, bu kabullenişin en baştan bir karşı koymama hali ile sürekli hale geldiği Frau Tiedemann ile yaşadığı bir an esnasındaki iç diyaloglarında örneklendirilmektedir,

“Sıcak nefesi bu sefer bana tahammül edilemez derecede ağır gelmeye başlamıştı... Buna rağmen mukavemet etmiyordum. Hayatımda hiç kimseye mukavemet etmeye alışmamıştım. Elimden gelen ancak kaçmaktı, onu da şimdi yapamazdım.” (Ali, 60).

Her ne kadar Raif Efendi’nin yaşadığı duygulardan ve hatta yalnızlığından kurtulma isteği olsa da, bir türlü o isteği iradesiyle eyleme çeviremediği ve hep korkularına ve başkalarının ona dayattığı koşullara teslim olduğu anlatılmaktadır.

Kendi hayatına dair isteklerini bir karara dönüştürmeme veya dönüştürememe hali ve iradesizliğinin kendi bireysel özelliği olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu bireysel eylemsizlik halinin ailesinden ve toplumdan kaynaklı sebepleri de olduğu yazar tarafından aktarılmaktadır. Raif Efendi’nin babasının ve annesinin sürekli olarak onun erkekliğini eleştirmesi ve bu eleştirilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile çelişmesi onu olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukken sınıfta arkadaşlarının kendi suçlarını onun üzerine atmalarından razı olması, bu çekingenliği ile baş edemediği için ağladığı zaman da anne ve babası tarafından “*Yahu, sen kız olacaktımsın ama yanlış doğmuşsun!*” (Ali, 44) denilerek yargılanmasının aktarıldığı bölüm bu görüşü desteklemektedir. Babasının Raif Efendi’nin erkekliğine yaptığı bu eleştiriler onu eleştirilerden ve yargılanmaktan hoşlanmayan ve korkan bir birey olmaya yöneltmiştir. Öyle ki rüyalarında dahi başkaları tarafından yargılandığını gördüğünde nasıl sıkıntılı duygular yaşadığı yazar tarafından aktarılmıştır, “*Onun tarafından, değişmez bir hükümle mahkûm edildiğimi gördükçe daha çok kıvranyor, derin bir ümitsizliğe düşüyordum.*” (Ali, 61). Hayatı boyunca babası, iş çevresi, ailesi tarafından o kadar çok yok sayılmış ve eleştirilmiştir ki, bu ister istemez onu etkilemiş ve hayattaki dengesini değiştirmiştir.

Çocukluğunda sınıf arkadaşlarına karşı yaşadığı çekingenliğin aynısı işyerinde iş arkadaşları ile yaşadığı olaylarda da görülmektedir. Bu çekingen hal, anlatıcı ile ilk karşılaşmalarından biri

esnasında okuduğu Almanca kitaba dair dahi bir utangaçlık gösterdiği diyalogla anlatılmaktadır, “... *“Nedir o, Raif bey?” diye sormuştum. Sanki bir kabahat yaparken yakalamışım gibi kızarmış, kekeleyerek: “Hiç... Almanca bir roman!” demiş ve çekmeceyi kapatmıştı.*” (Ali, 15). Çekingen olduğu için etrafındakiler onun gerçek kişiliğini tanıyamadıkları ve hatta tanımaya gayret etmedikleri, bu yüzden onu küçümseyen önyargılar oluşturdukları yazar tarafından aktarılmaktadır, “*Onun bu devamlılığı ve çalışkanlığı, dairede horlanmasına mani olmuyordu.*” (Ali, 16). Romanın birinci bölümünde anlatıcı ve işyerindeki memurlar arasındaki diyaloglardan Raif Efendi'nin bireysel olarak çekingen tavırlarının toplumsal önyargılara dönüşmesi sonucunda toplumdan gündün güne izole olduğu anlaşılmaktadır, “... *genç memurlar gülererek: “Hımbılın biridir de ondan. Doğru dürüst lisan bildiği bile şüpheli” diyorlardı. Halbuki Almanca'yı gayet iyi bildiğini ve yaptığı tercümelelerin pek doğru ve güzel olduğunu sonradan öğrendim.*” (Ali, 15).

Çocukluğundan beri gelen çekingenliği işyerinde, ailesinde bu tavırlarla karşı karşıya kaldıkça pekişmiş ve onu daha da çok yalnızlığa iten kalıcı bir bireysel özelliğe dönüşmüştür. Hatta bir süre sonra artık toplumun bir parçası dahi olmaktan vazgeçer hale gelmiştir. Öyle ki evine misafir çağırdıklarında onlara eşlik etmemekte, neredeyse hiç aynı sofraya oturmayı reddetmektedir. Çok nadiren misafir geldiğinde onlarla aynı masaya otursa dahi fiziken orada bulunsa bile ruhen orada bulunmamaktadır. Raif Efendi'yi toplumdan izole eden ve yalnızlaştıran bu çekingenliğin hayatının ileri yaşlarındaki tarifini yazarak,

“... kırk yılda bir bunu yapacak olurlarsa, neden adeta diğerlerine karşı bir saygısızlıkta bulunmuşlar gibi rahatsız bakışlarla karşılaştıklarını artık kendisi de düşünmüyor, belki bunu fark bile etmiyordu.” cümlesiyle ifade etmektedir. (Ali, 27)

Ailesi ve evi açısından ihtiyaçlarını karşılamak için gereken maddi yükü çeken Raif Efendi olmasına rağmen hayatlarının manevi tarafında ailesi Raif Efendi'yi yok saymaktadır. Karakterinin, fikirlerinin önemsenmemesi, ailesi tarafından dahi görülmemesi zaten var olan çekingenliğini daha da artmış ve yalnızlığını daha da derinleşmiştir. Raif Efendi kendi evinde bile fazla ve lüzumsuz bir şey gibi durmaktadır, yani ailesi içinde dahi yabancı bir duruş sergilemektedir. Çekingenliğinin yalnızlığa, artan yalnızlığının toplum tarafından görünmez oluşuna, görünmez oldukça da daha çok yalnız kalmasına yol açan bir kısır döngüye hapsedilmektedir.

Raif Efendi sadece toplum tarafından değil, sevdiği ve değer verdiği insanlar olan ailesi tarafından da eleştirilmekte ve dışlanmaktadır. Ona kendisini önemsiz hissettirmeleri onların yanında olmasından hoşlanmadıklarını düşünmesine yol açmaktadır. Bu düşünceler de onu toplumdaki ve ailesinden izole olmaya ve yalnızlaşmaya itmektir. Ona ihtiyaçları olmadığında Raif Efendi'yi bir işe yaramaz beş kuruş etmez biri olarak görmelerine rağmen, bir ihtiyaçları olduğunda o ihtiyacı karşılayabilecek tek kişi olarak da Raif Efendi karşımıza çıkmaktadır, *“Bizim evde de ekmek almak bir mesele... Bir hastalandık mı gönderecek adam bulamazlar!”* (Ali, 22). Bu gibi durumlarda gördüğü ezici muameleye itiraz edecek gücü dahi hissetmediğinden hasta haliyle bile ekmek almaya giden Raif Efendi'nin değeri ailesi tarafından hiç anlaşılmamaktadır. Bu durum tatsızlık çıkmasından kaçınmayı seçen Raif Efendi'nin daha da yalnız hissetmesine yol açmaktadır, *“Hiç kimse evin nasıl döndüğünü sormuyor, sadece, kendisini çok daha yüksek bir hayata layık gördüğü için, yemekleri beğenmemek, bir şeye dudak büküp kıvrırmak suretiyle, yeni bir tatsızlık çıkarıyordu.”* (Ali, 26). Raif Efendi'nin çekingen ve kendini savunmayan zayıf karakteri, ailesinin günden güne daha da çok üstünlük taslamasına yol açmakta ve aralarındaki yalnızlaştırıcı uçurumu derinleştirmektedir.

Raif Efendi'de toplumdaki kaçma tercihi içine kapanmayı getirirken, Maria Puder'de ise toplumdaki kaçma kimseye muhtaç olmadan ayakta durma tercihini şekillendirmektedir. Muhtaçlık duygusundan kaçınma tercihi Maria Puder'in yalnızlığını açıklayan unsurlardan biridir, *“Ama keyfiniz isterse... Kimseye ihtiyacım yok... Kimseye minnettar olmak, dostluğunu, lütfunu istemek niyetinde değilim...”* (Ali, 77). Bu duygusunun altında geçmişte annesinin başından geçen olayların onun da başına gelebilecek olmasından duyduğu korku yatmaktadır. Annesinin ömrü boyunca erkeklerin gölgesinde kaldığını, hatta *“hayatta yalnız yürümek itiyadını kaybetmiş, daha doğrusu bu itiyadı asla kazanmamıştı. Yedi yaşında olduğum halde onu ben idare etmeye başladım. Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum”* diyerek annesinin muhtaçlığı karşısında kendisinin erken yaşta olgunlaşmak zorunda kaldığını ifade etmektedir. Annesinin bu muhtaçlık duygusu ona o kadar itici gelmiştir ki, buna karşı kendisine bir zırh oluşturmuştur. Bu zırh nedeniyle artık kendini olduğu gibi dünyaya sergileyememektedir. O zırhın arkasında, merhamet duygusundan açıkça kaçmaktadır. *“En tahammül edemediğim şey merhamettir... Bana acıdığınızı hissettiğim anda allahaismarladık!.. yüzümü bile göremezsiniz”*, diyerek merhamet duygusundan kaçışının nasıl yalnızlığına katkıda bulunduğunu da ifade etmektedir.

Maria Puder içinde yaşadığı toplumun ataerkil yapıda olmasından rahatsızdır. Annesinin babasına aşırı bağımlı ve ezik halleri, babası öldükten sonra bakıma muhtaç hale düşüp yedi yaşındaki bir çocuktan bile daha zayıf olması, hem babası hem de annesi üzerinden bu muhtaçlık duygusuna dair Maria Puder’de bir öfke ve muhtaç kalmaya dair bir korku yaratmaktadır. Muhtaç olmamak için tek başına ayakta kalabilmeye odaklanmaktadır. Bu durum yalnız başına var olabilecek kadar güçlü olmayı temel hedefi haline getirerek onu yalnızlığı seçmeye itmektedir.

Maria Puder, geçmişinde tanıdığı erkekler sebebiyle gelecekte tanıyacaklarına karşı da kuşkucu bir bakış açısına sahiptir. Hayatta hiç kimseye kolay kolay güvenmemektedir. Annesinin yaşadıkları ve başına gelenler karşısında aldığı tavırlar onu çok etkilemiştir. Kendisinin de annesi gibi olacağından, bir erkekle ilişkisinin de annesinin ilişkisi gibi sonuçlanacağından korkmaktadır. Örneğin, Raif Efendi ile sokaklarda dalgın bir ruh halinde gezindikleri bir esnada aniden bir heyecan göstererek yemeğe gitmek istemesi, ancak aynı heyecanı Raif Efendi gösterince yabancılaşması bu korkunun işareti olarak görülebilmektedir. Bu durum Raif Efendi’nin iç diyaloglarında belirginleşmektedir, “*Hiç beklemediğim bu teklifi lüzumsuz bir heyecanla karşıladım. Fakat bu halimin onu daha çok yabancılaştırdığını görerek çabucak kendimi topladım ve önüme baktım.*” (Ali, 91).

Bu korkular onu tüm insanlara kuşkucu bir gözle bakmaya ve hatta bir ilişki fikrine de hiç sıcak bakmamaya teşvik etmektedir. “*Yedi yaşında olduğum halde onu ben idare etmeye başladım. Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum.*” (Ali, 93). Bu küçük yaşında omuzlarına binen yük gün geçtikçe büyümüş ve sonunda ataerkil yapıdan ve erkeklere muhtaç olmaktan nefret etmesine sebep olmuştur. Annesinin babasının ölümünün ardından içine düştüğü bu kasvetli ve acınası durum Maria Puder figürünün erkeklere güven duymaması ve uzak durmayı istemesine yol açan sebepler arasındadır, “*Annem, tabi olmaya, itaat etmeye alışmış olan kadınlığın adeta bir timsaliydi.*” (Ali, 93). Kendi sonunun da bir erkeğe bağlanan ve bu acınası hale düşen annesi gibi olacağı korkusu onun bir erkeğe bağlanmasını, teslim olmasını engellemektedir. Bu duygular Maria Puder’i yalnızlığa iten ataerkil düzene itirazın ve muhtaçlığa dair duyduğu korkunun somut halleridir.

Maria Puder’in yalnızlığının en belirleyici unsurunun toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu romanda yansıtılmaktadır. Esasında her iki figür de toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rollere bir

yabancılık hissetmektedirler. Erkek egemen düzenin doğal olmadığını ima ederek esasında bu toplumsal düzene de itiraz eden Maria Puder ‘toplumsal cinsiyet’ kavramına da işaret etmektedir, “*Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum. Böylece erkek tahakkümü görmeden, yani tabii olarak büyüdüm*” (Ali, 97). Erkek egemen düzenin doğal olmadığına dair düşüncesi nedeniyle Maria Puder erkek tahakkümü ile yaşamaya isyan etmektedir,

“Bilhassa tahammül edemediğim bir şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşu.. Neden? Niçin daima biz kaçacağız ve siz kovalayacaksınız? Niçin daima biz teslim olacağız ve siz teslim alacaksınız? Niçin sizin yalvarışlarınızda bile bir tahakküm, bizim reddedişlerimizde bile bir acz bulunacak? Çocukluğumdan beri buna daima isyan ettim, bunu asla kabul etmedim. Niçin böyleyim, niçin diğer kadınların farkına bile varmadıkları bir nokta bana bu kadar ehemmiyetli görünüyor? Bunun üzerinde çok düşündüm.” (Ali, 93).

Maria Puder’in toplumda var olan bu düzene itirazı nedeniyle yalnızlığı seçtiğini düşünmek mümkündür. Toplumun kadınlara ve erkeklere, yani cinsiyetlere, yüklediği anlamlar nedeniyle Maria Puder’in erkeklerden kaçtığı anlaşılmaktadır. Bir diğer deyişle, toplumsal cinsiyet tanımlamaları Maria Puder’in yalnızlığı seçmesine yol açmaktadır, “*Ben sizden istemiyorum, siz de benden bir şey istemeyeceksiniz.*” (Ali, 77). Aynı diyalogda Maria Puder erkeklerden nefret etmesinin sebebinin de kendilerini üstün görmeleri, her şeyin hakları olduğunu düşünmeleri olduğunu da açıkça ifade etmektedir,

“Dünyada sizden, yani bütün erkeklerden niçin bu kadar çok nefret ediyorum biliyor musunuz? Sırf böyle en tabii haklarıymış gibi insandan birçok şeyler istedikleri için...Bu isteklerin sözlü ifadesine dahi ihtiyaç olmadığı, bakışları, davranışları, gülüşleri, ellerini kaldırışları ile bu üstünlüğünü tasladığını...” (Ali, 77).

Erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri ile üstünlük kurduğunu ve bundan rahatsız olduğunu ve bu nedenle erkeklerden ve toplumdan kaçtığını dile getirmektedir.

V. SONUÇ

Bu Türk Dili ve Edebiyatı dersi uzun tez çalışmasında Sabahattin Ali’nin “Kürk Mantolu Madonna” adlı yapıtında yazarın dili ve kullanılan anlatı, yapıtın odak figürleri olan Raif

Efendi'yi ve Maria Puder'ı toplumdan izole eden ve yalnızlaştıran faktörler detaylıca incelenmiştir.

Yapıtta ben anlatıcılar aracılığıyla okuyucuya aktarılan iki bakış açısı bulunmaktadır. İki farklı bakış açısının varlığı okurun yalnızlığa sebep olan faktörleri anlamasında önemli rol oynamaktadır. Sabahattin Ali bu yapıtta yalnızlaşma ve toplumdan izole olma olgularını ve bunları içeren pek çok toplumsal sorunu işlemektedir. Yazarın bu yapıtı yazmasının üzerinden bunca yıl geçmiş olmasına rağmen bu sorunlar geçerliliklerini hala korumaktadır. Tüm bu açılardan bu yapıt toplumsal gerçekçilik akımının zamansız bir örneği olarak değerlendirilmektedir.

Romanın ana figürleri olan Raif Efendi ve Maria Puder'in yalnızlıkları roman boyunca okura farklı biçimlerde aktarılmaktadır. Maria Puder figürünün yalnız olmasının sebebi güçlü ve kendine yetmeyi seçen bir birey olması iken, Raif Efendi'nin yalnızlığının sebebi zayıf ve çekingen karakteri nedeniyle toplumdan uzaklaşmayı seçmesi olarak anlatılmaktadır. Maria Puder ataerkil bir toplumda yaşamaktan rahatsız ve bu rahatsızlığı dile getirmekten çekinmeyen bir bireydir. Oysa Raif Efendi toplumun kendisine dayattıklarını kabullenen çekingen bir tavır sergilemektedir.

Raif Efendi'nin toplumda kendisine fikren benzeyen insanlar bulamadığı için yalnızlaştığı, oysa Maria Puder'in toplumdaki insanlara benzemek istemediği için onlardan izole olmayı seçtiği anlatılmaktadır. Maria Puder yalnızlığın hayatın hakikati olduğunu ifade etmekte, dolayısı ile yalnızlık tercihinin de doğallığını vurgulamaktadır. Raif Efendi ise yalnızlığı doğal bir sonuç olarak değil, toplumun onu çocukluğundan itibaren yalnızlığa itmesi sonucunda yaşamaktadır.

Yalnız olmalarının sebepleri arasındaki bu belirgin farklılıklara rağmen her ikisinin de çektiği ruhsal bir yalnızlıktır. Romanda bu ruhsal yalnızlığın ancak sevgi ve alaka ile ve insanların birbirileri hakkında fikir sahibi olacak kadar tanınmasıyla ortadan kalkacağı anlatılmaktadır. Raif Efendi ve Maria Puder'in birbirlerine inandığı, güven ilişkisi kurduğu ve aşk yoluyla yalnızlıklarını aştıkları süreç romanın bu anlatısı açısından önemlidir.

Toplumsal cinsiyet olgusu iki figürün yalnızlıklarının ortaklaştığı bir diğer zemindir. Raif Efendi'nin ebeveynlerinin sürekli olarak onun erkekliğini eleştirmesi ve bu eleştirilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile çelişmesi onu yalnızlığa itmiştir. Maria Puder ise erkeklerin

toplumsal cinsiyet rolleri ile üstünlük kurduğundan rahatsızlık duyarak toplumdan kaçmaktadır. Her iki figür de toplumun dayattığı cinsiyet rollerinden kaynaklı bir yalnızlaşma yaşamaktadır.

VI. KAYNAKÇA

Ali, Sabahattin, **Kürk Mantolu Madonna**, Yapı Kredi Yayınları, 2020, İstanbul.

Avşar, Özlem, “Kürk Mantolu Madonna” Romanında Anlatıcı ve Bakış Açısı”, <https://www.omurakadir.com/kurk-mantolu-madonna-romaninda-anlatici-ve-bakis-acisi-ozlem-avsar/>

Gülmüş, Engin, “Kürk Mantolu Madonna Roman İncelemesi”, <https://www.netinceleme.com/2020/11/sabahattin-ali-kurk-mantolu-madonna.html>

İlhan, Nilüfer, “Yabancılaşma Olgusu ve Kürk Mantolu Madonna Romanı”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 20, Kış 2012.

Şenderin, Zübeyde, “Türk romanında Taşra: Toplumsal Yapılanma, Aydınlar ve Yabancılaşma”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi**, 18:2, Sayfalar: 115-136, 2011.

Uluslan, Ersan, “Sabahattin Ali'in Romanlarında Yabancılaşma Meselesi”, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı Sosyal Değişme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, 2019.